

trasına Bağdat ve Revan köşklerini inşa ettirmiştir. 1636 ve 1639 yıllarında tamamlanan bu yapılardan bilhassa Bağdat Köşkü, çeşitli Türk sanat şubelerini bir araya getiren XVII. yüzyıldaki en yüksek sanat eserlerindedir. Şiddetli yağmurlar neticesinde (19 Şâban 1039/3 Nisan 1630) Mescid-i Harâm'ı basan suların tahrip ettiği Kâbe'yi Kadı Mehmed Efendi ve Mimar Rıdvan Ağa vasıtasıyla esaslı bir surette tamir ettirmiş ve padişahın adı Beytul-lah'ın tâki üzerine yazılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dördüncü Murad'ın Bağdat Seferi Menzîlnâmesi: Bağdat Seferi Harp Jurnalı (haz. Halil Sahilloğlu, *TTK Belgeler*, II/3-4 [1965] içinde), s. 11-35; *IV. Murad'ın Revan Seferi Menzîlnâmesi* (haz. Nezih Aykut, *TD*, sy. 34 [1984] içinde), s. 191-246; *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Tarihi* (haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003, II, 783-1134; Peçuyul İbrâhim, *Tarih*, II, 393-451, 460-462, 486; Hasanbeyzâde Ahmed, *Tarih* (haz. Nezih Aykut, doktora tezi, 1980), İÜ Ed. Fak. Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 3277, II, 354-410; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, I, 346; II, 38-321; Solakzâde, *Tarih*, s. 721, 736-766; Mehmed Halîfe, *Tarih-i Qilmânî*, İstanbul 1340, s. 10-17; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), I, tür.yer.; Nâimâ, *Tarih*, II-III, tür.yer.; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 738, 739; Hammer (Atâ Bey), IX, 3-296; Zinkeisen, *Geschichte*, IV, 3-524; N. Jorga, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Gotha 1910, III, 388, 449-479; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 148-208; Danişmend, *Kronoloji*², III, 257, 325-386; K. Tepty, *Die Kaiserliche Grossbotschaft an Sultan Murad IV. im Jahre 1628 des Freiherrn Hans Ludwig von Kuefsteins Fahrt zur Hohen Pforte*, Wien 1976, s. 17, 29-31, 42; Kerim Yans, *IV. Murad Devrinde Osmanlı-Safevi Münasebetleri* (doktora tezi, 1977), İÜ Ed. Fak., s. 77-214; Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, İstanbul 1986, s. 340-343, 521-523; Miðhat Ser-toğlu, *IV. Murad*, Ankara 1987; Önder Bayır, *IV. Murad'ın Hatt-ı Humâyunları* (yüksek lisans tezi, 1994), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hüsvrev Subaşı, "Hattat Osmanlı Padişahları", *Osmanlı*, Ankara 1999, XI, 54-55; Süheyl Ünver, "Dördüncü Sultan Murad'ın Revan Seferi Kronolojisi", *TTK Belleten*, XVI/64 (1952), s. 547-576; Mehmet İbâşi, "The Register of Expenditures of Murat IV's Bagdad Campaign", *AO*, LIV/4 (2001), s. 497-508; M. Cavid Baysun, "Murâd IV.", *İA*, VIII, 625-647; A. H. de Groot, "Murâd IV.", *EP*² (İng.), VII, 597-599; Öztuna, *TMA*, II, 39-40.

ZİYA YILMAZER

□ MÜSİKİ. XVI. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı siyasî ve iktisadî problemler yüzünden sarayda duraklayan müzik faaliyetleri IV. Murad döneminde yeniden canlanarak yaygınlaşmış ve bir gelişme göstermiştir. Saltanatı boyunca ilim ve sanat adamlarını destekleyen IV. Murad, Tebriz'i fethedince en meşhuru Şeştârî Murad Ağa olan on iki müşikişinası İstanbul'a getirerek Enderun'a ye-

ni sanatkârlar kazandırmış, bunlar dönemin müzik çalışmalarına büyük katkıda bulunmuştur. Padişahın hânende ve müsâhibleri arasında yer alan Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*'sinde saray meşkhânesinde ve Sultan Murad'ın huzurunda yapılan edebiyat ve müzik cemiyetlerinden bahseder. Cuma geceleri ulemâ, meşâyih ve hâfizların katılımıyla toplantıların yapıldığını, cumartesi geceleri de ilâhihan, hânende ve sâzendelerin iştirakiyle dinî eserlerin geçildiğini ve fasıllar düzenlendiğini anlatır. Sultan Murad'dan himaye ve teşvik görererek bu dönemde meşhur olmuş müşikişinaslar içinde özellikle dinî eserleriyle tanınan Hâfız Kumral ve Derviş Sadâyî'nin yanı sıra tarihçi Solakzâde Mehmed Hemdemî Efendi, Âmâ Kadri, Benli Hasan Ağa, neyzen ve çengî Yûsuf Dede Efendi, Tokatlı Derviş Ömer Efendi, Avvâd Mehmed Ağa ve Kasımpaşalı Koca Osman Efendi zikredilebilir. Evliya Çelebi, aynı zamanda müsâhib-i şehriyârîler arasında bulunan Derviş Ömer'in kâr, nakış ve şarkılarının çoğunu Sultan Murad'ın çok sevdiği segâh makamında bestelediğini ve padişahın kendisine "peder" diye hitap ettiğini söyler.

Mehter müşikisinin önde gelen bestekârları arasında sayılan IV. Murad sözlü eserlerle saz eserleri de bestelemiştir. Ali Ufkî Bey'in *Mecmûa-i Sâz ü Söz* adlı kitabında ve Kantemiroğlu'nun *Kitâbü İlmi'l-mûsikî alâ vechi'l-hurûfât*'ında onun bestelerine rastlanmaktadır. Müşiki kaynaklarında bu iki eserde yer alan "Şah Murad" adlı bestekârın Sultan Murad olduğu kabul edilmektedir. Yılmaz Öztuna, IV. Murad'ın altısı hüseyinî makamında olmak üzere on üç peşrevi ile yürük semâi ve ilâhiden müteşekkil on beş eserinin listesini vermektedir. Bunlar arasında sözleri de IV. Murad'a ait olan, "Uyan ey gözlerim gafletten uyan" mısrayla başlayan eviç ilâhisi günümüzde de okunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Ufkî Bey, *Hâzâ Mecmûa-i Sâz ü Söz* (nşr. M. Hakan Cevher), İzmir 2003, s. 222-225, 524, 771, 786-787, 829-831; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 632-633; a.e. (Dağlı), I, 99-103; Kantemiroğlu, *Kitâbu İlmi'l-mûsikî alâ vechi'l-hurûfât: Mûsikîyi Harflerle Tesbit ve İcrâ İlminin Kitabı* (nşr. Yalçın Tura), İstanbul 2001, II, 94, 137-141, 311-312; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2, s. 565-566; a.m.f., "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Müzik Hayatı", *TTK Belleten*, XLI/161 (1977), s. 89-90; Haydar Sanal, *Mehter Müşikisi*, İstanbul 1964, s. 258-259; Kıp, *TSM Saz Eserleri*, s. 44; Hayri Yenigün, "IV. Sultan Murad Devrinin Lâdini Bestekârları", *MM*, sy. 136 (1959), s. 103-104; Öztuna, *BTMA*, II, 67-68.

NURİ ÖZCAN

MURAD V

(مراد)

(1840-1904)

Osmanlı padişahı
(1876).

25 Receb 1256'da (22 Eylül 1840) doğdu. Asıl adı Mehmed olup babası Abdülmecid, annesi Şevkefzâ Kadinefendi'dir. Şehzadeliğinde iyi bir eğitim gördü. Çeşitli hocalardan Türkçe, Arapça, Fransızca, Osmanlı tarihi ve fen dersleri okudu; iki İtalyan hocadan piyano ve Batı müziği dersleri aldı. Amcası Abdülaziz tahta çıkınca veliaht ilân edildi (1861). Abdülaziz'in Mırsır (1863) ve Avrupa (1867) seyahatlerine veliaht sıfatıyla katıldı. Vaktinin çoğunu, Abdülaziz'in kendisine tahsis ettiği Kadıköy Kurbağaldere'deki çiftlik evinde geçiriyordu. Bu dönemlerde meşrutî rejimi savunan Yeni Osmanlılar'la temas kurdu. Sık görüştüğü Şinâsi, Nâmîk Kemal ve Ziyâ (Paşa) beylerle meşrutiyet, demokrasi ve hürriyet konusunda fikir alışverişinde bulunuyordu. Ziyâ Paşa ve özel doktoru Kapoleon Efendi aracılığıyla, Abdülaziz'in yönetiminden hoşnut olmayan muhalif grubun lideri Midhat Paşa ile de haberleşmekteydi. Bu yıllarda Osmanlı Devleti çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştı. Hersek isyanıyla (1875) başlayan Balkan buhranı, Bulgaristan ayaklanması (2 Mayıs 1876) ve iki konsolosun öldürülmesiyle sonuçlanan Selânik vak'ası (6 Mayıs 1876)

V. Murad

